

Villa Sperata, voormalig Fabrikanten villa met tuinhek
Stationsstraat 42, 6881 WB Velp

Monumentgegevens

Monumentnummer 519449
Inschrijving register 17 september 2001
Kadaster deel/nr 82950/151
Kadastrale aanduiding Velp Gelderland H 2862

Stationsstraat 42, 6881 WB te Velp

Villa Sperata

Deze voormalige FABRIKANTENVILLA met TUINHEK en SCHUURTJE is gelegen aan de Stationsstraat naast de tussen 1862 en 1865 aangelegde spoorlijn Arnhem - Zutphen. Het pand werd rond 1830 gebouwd en bestond toen uit één bouwlaag. De tweede bouwlaag moet er rond 1858-1860 opgezet zijn toen het pand een nieuwe bewoner kreeg in de persoon van de steenbakker en leerlooier Hendrikus Avelingh. De gebroeders Avelingh behoorden tot de eerste industriëlen in de gemeente Rheden en bezaten sinds ca.1841 een steenfabriek. In 1851 waren hier reeds 30 mensen werkzaam. In later jaren werd het pand onder meer bewoond door de steenbakker Terwindt. Het pand heeft aan de voorzijde een voorplein met aan de straat een gietijzeren spijlenhek met draaiende delen. Aan de achterzijde van het pand bevindt zich een diepe achtertuin, grenzend aan de tuinen van de eveneens in deze jaren in opdracht van familie Avelingh gebouwde panden Hendrikus Avelinghstraat 1 en 3. In de tuin bevindt zich een kleine boomgaard. Links van het huis bevinden zich naast de spoorlijn enkele oude bomen (beuk, es, kastanje en eik). Waarschijnlijk werd in de jaren rond 1900 het huis aan de achterzijde uitgebreid, werden twee serres toegevoegd en kreeg het pand een hogere kap met aan de voorzijde een forse dakkapel. Het bijzondere interieur van het pand dat een groot aantal opmerkelijke tegelvloeren en betegelde lambriseringen bevat uit de periode 1880-1920 is goed bewaard gebleven. Achter het pand bevindt zich nog een schuur, die waarschijnlijk uit de bouwtijd dateert, doch mogelijk in oorsprong ouder is en een restant vormt van een boerderij.

Het pand in zijn huidige vorm heeft een rechthoekige plattegrond die aan de zijde van de rechter zijgevel twee maal inspringt en bezit twee bouwlagen. Het is voorzien van een laag witte sierpleister. Het oorspronkelijk eenlaags pand werd rond 1860 voorzien van een verdieping en rond 1890 van enkele serres en aanbouwen aan de achterzijde. Het pand wordt aan de bovenzijde afgesloten met een afgeplat schilddak, belegd met gesmoorde Friese pannen. Aan de achterzijde is het dak verlengd. Op de achterschilden bevinden zich een tweetal schoorstenen. Onder de omlopende kroonlijst bevinden zich een bloktandlijst, een vlak gepleisterd fries en een architraaflijst. Het voorschild heeft aan weerszijden van het met een dakkapel verhoogd middenrisaliet een oeil de boeuf met decoratieve omlijsting. Op het verlengde dakgedeelte aan de achterzijde bevindt zich een grote dakkapel. Onder de keuken bevindt zich een kelder.

De VOORGEVEL heeft een symmetrische indeling met drie traveeën. De middenas is risalerend en verhoogd met een rijk bewerkte dakkapel met twee smalle rondboogvensters met een stucomlijsting. Tussen beide vensters bevindt zich een pilaster. De dakkapel heeft een zadeldak en een rijk bewerkte windveer en makelaar. De voorgevel en het risaliet worden begrensd door pilasters over twee bouwlagen waarin verdiepte velden en cirkelvormige motieven. De voor- en de linkerzijgevel zijn op de verdieping scheiding

voorzien een geprofileerde cordonlijst. In het middenrisaliet bevindt zich op de begane grond een van een stucomlijsting voorzien ingangsportaal met een dubbele paneeldeur waarin smeedijzeren roosters. De deuren zijn verder voorzien van panelen aan de onderzijde en frontons met halfronde bovenlichten aan de bovenzijde. Boven de deuren een vast geprofileerd kalf en een bovenlicht met glas-in-loodvulling. Daarboven bevindt zich een niet oorspronkelijke luifel uit kunststof en ijzer met een balustrade-achtige bekroning. Aan weerszijden van de voordeuren bevindt zich op beide bouwlagen een 4-ruits raam met afgeronde bovenhoeken en persiennes waarvan de onderste delen verwijderbaar zijn. In de linker- en rechteras zijn de ramen uitgevoerd als stolpraam, in de rechteras als schuifraam. Het verdieping venster in het middenrisaliet is eveneens een 4-ruits schuifraam, echter zonder persiennes en met een geprofileerde stucomlijsting. Het raam heeft aan de bovenzijde een decoratief houten scherm. Alle vensters hebben houten vensterdorpels aan de onderzijde en een geprofileerde horizontale lijst aan de bovenzijde.

De brede LINKER ZIJGEVEL heeft links een grote houten serre met getoogde ramen en 8- en 10-ruits bovenlichten in geel kathedraalglas. De serre heeft een plat dak en een houten balustrade. Rechts van de serre bevinden zich twee 4-ruits stolpramen als in de voorgevel, met daartussen een blind verdiept liggend veld. Op de verdieping bevinden zich boven de serre een 4-ruits schuifraam en een schuifdeur met 2-ruits bovenlicht. Rechts hiervan twee 4-ruits stolpramen en een blind gevelveld. Ook hier hebben alle vensters persiennes.

De ACHTERGEVEL heeft rechts een breed risaliet dat rond 1890 moet zijn aangebracht. Het risaliet heeft een serre die nagenoeg identiek is aan die aan de linkerzijgevel. De serre heeft geen balkon. Een dubbele schuifdeur met panelen aan de onderzijde opent naar de tuin. Boven de serre bevindt zich op de verdieping een nieuw stolpraam. Het achterschild bevat een dakkapel met een zadeldak en een getoogd T-vormig schuifraam. Links van de serre is een smalle tweelaagse toiletuitbouw met plat dak aangebracht waarin zich twee smalle vensters bevinden. Links hiervan springt de gevel terug. De achtergevel van het hoofdblok bevat een 8-ruits raam met houten luiken. Een gedeelte van het raam is schuivend, het bovendeel is uitgevoerd als klapparaam. Boven dit venster bevinden zich een balkon met een balustrade van gietijzeren druivenranken en een 6-ruits schuifraam. In de op deze gevel aansluitende zijgevel van de uitbouw bevinden zich een deur met 2-ruits bovenlicht en een nevenliggend 6-ruits vast raam. De verdieping heeft dezelfde indeling.

De RECHTER ZIJGEVEL van het oorspronkelijke gedeelte is blind. Rechts springt de gevel ter plaatse van de latere aanbouw iets terug en bevat deze op de verdieping een rondbogig trappenhuisvenster met glas-in-loodvulling. Daaronder een aanbouwje met lessenaars dak, Tuile du Nord pannen, een nieuwe deur en een 4-ruits raam. Rechts van dit aanbouwje een 8-ruits raam met luiken als in de achtergevel en een 6-ruits schuifraam op de verdieping. Het pand is aan deze zijde onderkelderde.

Het bijzondere INTERIEUR heeft 18 kamers en is nagenoeg intact bewaard gebleven. Het dateert hoofdzakelijk uit de jaren 1880-1920, toen het pand verschillende wijzigingen onderging. In de gang, het trappenhuis en de keuken bevinden zich geheel intacte tegelwanden en vloeren in zeer verschillende motieven. De gang is voorzien van diverse soorten zogenaamde 'encaustic tiles' oftewel gefigureerde cementtegels. Deze tegels zijn mogelijk afkomstig van de Engelse firma 'Minton & co', doch zijn mogelijk ook afkomstig van Nederlandse of Belgische navolgers van de door dit bedrijf ontwikkelde tegels. De tegels zijn voorzien van motieven uit de Neogotiek. De evenwijdig aan de trapleuning lopende tegelbeschildering in het trappenhuis zou ter plekke zijn aangebracht door de kunstenaar Labouchère, die o.a. voor De Porceléyne Fles in Delft ontwierp. Tegels met hetzelfde motief bevinden zich eveneens in de gang als lambrisering. De tegels vormen een fraai voorbeeld van Nieuwe Kunst, de Nederlandse variant van de Art Nouveau of Jugendstil. Eveneens

opvallend zijn de in een soort Art-Deco stijl uitgevoerde faïence-tegelwanden in het tochtportaal en de volledig met eenvoudige Delfts blauwtinten betegelde keuken. De keuken bezit tevens nog originele kasten en een pomp. In het interieur bevinden zich verder onder meer twee originele houten tochtportalen met ramen en bovenlichten in geëst glas met Art Nouveaumotieven, een in Neo-Renaissancestijl uitgevoerde trap met smeedijzeren balusters, betegelde wanden, gietijzeren radiatoren met bloemmotieven, houten vloeren, stucplafonds, paneeldeuren en schouwen, smeedwerk, ect. Op de verdieping en de zolder bevinden zich originele behangresten met bloemmotieven.

In de achtertuin van het huis bevindt zich een langgerekt eenlaags SCHUURTJE. Het is gemetseld in kruisverband en heeft een verhoogd gedeelte. Het is gedekt met een in hoogte verspringend zadeldak met gesmoorde Hollandse pannen. Het linkerdeel werd gebruikt als koetshuis en heeft aan de korte kant een beschoten geveltop en houten deuren. De korte gevel aan de zijde van de Stationsweg heeft een vernieuwde houten garagedeur. De lange tuinzijde heeft een halfrond stalvenster, een getoogde deur, een getoogd 6-ruits stalvenster en een klein rechthoekig venster. Het perceel wordt van de straat gescheiden door een gietijzeren spijlenhek met draaiende delen.

Waardering: VILLA in eclectische trant met TUINHEK en SCHUUR.

Architectuurhistorische waarden:

- De villa is van belang omwille van de hoogwaardige esthetische kwaliteiten van het ontwerp, de gaaf bewaarde hoofdvorm, de detaillering en het bijzondere materiaalgebruik zoals de diverse betegelwanden en vloeren in het interieur.
- De villa vormt een voorbeeld van een historisch gegroeid huis dat in de huidige vorm een goed voorbeeld vormt van de stijl van het Eclecticisme uit het derde kwart van de negentiende eeuw met enige latere toevoegingen.
- De villa bezit een nagenoeg geheel intact en zeldzaam interieur. Het pand bezit een der rijkste en best bewaarde interieurs in de gemeente Rheden uit de jaren 1850-1940, waarbij het bijzondere vooral gelegen is in de aanwezigheid van aanzienlijke aantallen in verschillende stijlen ontworpen en verschillende kleuren ontworpen tegelvloeren en wanden.

Stedenbouwkundige waarden: - De villa is van belang als onderdeel van villabebouwing aan de Stationsstraat te Velp. Als zodanig is er sprake van een ensemblewaarde die nog versterkt door de villabebouwing in de tegenoverliggende Kastanjelaan en Kerkstraat. De villa heeft tevens een ensemblewaarde met de eveneens voor leden van de familie Avelingh gebouwde villa's aan de H. Avelinghstraat 1 en 3. Vanwege de ligging in de zichtas van de Kerkstraat en het Stationsplein alsmede de ligging aan de spoorwegovergang is er ook sprake van een situeringswaarde. Het pand is bijzondere betekenis voor het aanzien van het dorp Velp.

Cultuurhistorische waarden:

- Deze voormalige fabrikantenvilla is van belang als herkenbaar element uit een maatschappelijk ontwikkeling. De in opdracht van de familie Avelingh verbouwde villa vormt een goed voorbeeld van de huisvesting van deze nieuwe kapitaalkrachtige elite die zich bij voorkeur vestigde in kapitale villa's buiten de stad in een omgeving met veel natuurschoon. Goede verbindingen met de stad. zoals in dit geval Arnhem, en het westen van het land waren echter wel een vereiste. Deze nieuwe bevolkingsgroep droeg ertoe bij dat het aanzien van het dorp Velp alsmede de sociale gelaagdheid van de bevolking sterk veranderde.

Oorspronkelijke functies

Hoofdfunctie	Hoofdcategorie	Subcategorie	Functie
Ja	Woningen en woningbouwcomplexen	Woonhuis (K)	Woonhuis

Sperata (2010)

Foto: Esther Westerveld © CC BY 2.0